

MIŁOSIERDZIE BOŻE W PARAFIALNYM DUSZPASTERSTWIE SKRZATUSKIM

Wstęp

Miłosierdzie to przejaw miłości, który wyraża się w gotowości wspomagania potrzebującego i przeżywania niedoli drugiej osoby jako swojej własnej. Jako styl życia chrześcijanina realizuje się szczególnie wobec rzeczywistości cierpienia, krzywdy, ubóstwa, zła fizycznego i moralnego, w jakie uwikłany jest człowiek. Pismo Święte przypisuje miłosierdzie samemu Bogu jako nieskończoną gotowość i moc przebaczenia, której żaden grzech nie przewyższa i nie ogranicza. Bóg staje się widzialny w swoim miłosierdziu szczególnie przez Chrystusa. Miłosierdzie to jeden z głównych tematów nauczania Jezusa, które objawia się: poprzez Jego słowa (m.in. w przypowieściach), poprzez Jego postawę wobec ubogich, cierpiących, uciśnionych, grzeszników, ale najbardziej poprzez Jego zbawcze dzieło. W swoim nauczaniu Jezus Chrystus wskazuje na związek między dostąpieniem miłosierdzia Bożego a świadczeniem miłosierdzia innym ludziom, tzn. człowiek może doznać miłosierdzia Bożego wtedy, gdy sam próbuje być miłosierny, nie zamyka się na potrzeby drugiego i gotów jest przebaczać².

Fundamentem wszelkiego miłosierdzia jest więc współcierpienie, czyli otwarcie się na niedolę drugiego człowieka. Autentyczne miłosierdzie ludzkie zawiera trzy istotne cechy: jest zdolnością do przejścia się cierpieniem innego człowieka i wyjścia mu naprzeciw, jest gotowością dzielenia losu z cierpiącym i przejścia na siebie jego cierpienia, dźwigania ułomności drugiego człowieka – jego niepowodzeń, niepewności, choroby, opuszczenia czy zagubienia, i wreszcie miłosierdzie jest wolą wytrwania z cierpiącym, obdarowywania go wciąż na nowo swoją obecnością. Wynika z tego, że miłosierdzie jest aktem dwustronnym, ofiarodawca jest równocześnie obdarowanym. Człowiek, który w rzeczywistej potrzebie przyjmuje pomoc drugich, przyczynia się do kształtowania stosunków braterstwa najgłębiej jednoczących ludzi. Doznanie tak rozumianego miłosierdzia stać się może dla człowieka przeżyciem własnej, ludzkiej godności jako wartości nadrzędnej, ocaleniem tego, co w nim dobre, a przysłonięte jest przez zło – czyli człowieczeństwa³.

¹ Ks. dr Piotr Szczepaniuk, dyrektor Ośrodka Charytatywnego Caritas Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej w Ostrowcu, e-mail: szczepaniuk@koszalin.opoka.org.pl.

² Aniela Dylus, Władysław Łydka, „Miłosierdzie”, w: *Słownik teologiczny*, red. Andrzej Zuberbier (Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, 1998), 288–289.

³ Dylus i Łydka, „Miłosierdzie”, 291–292.

Istota Bożego miłosierdzia przejawia się również w innych aspektach Jego działania, które ma na celu kształtowanie ludzkiego sumienia, co wyraża się w odpowiedzialności człowieka za dokonane czyny. Jeżeli człowiek popełnia zło, słuszny sąd sumienia może być w nim świadkiem uniwersalnej prawdy o dobru, a zarazem o złu jego pojedynczego wyboru. Wyrok sądu sumienia stanowi rękojmię nadziei i miłosierdzia. Poświadczając zły czyn, przypomina o przebaczeniu, o które trzeba prosić, o dobru, które należy ciągle praktykować, i o cnocie, którą bezustannie należy rozwijać za pomocą łaski Bożej⁴.

W takim rozumieniu idei boskiego miłosierdzia można rozpatrywać działalność duszpasterską w sanktuarium skrzatuskim. Kapłani, którzy tu pracowali, starali się poprzez swoje nauczanie kształtować sumienia i postawy miłosierdzia wśród wiernych, szczególnie poprzez takie działania duszpasterskie jak rekolekcje, misje czy walkę z nałogami. Analiza tych działań i ich skutki będą tematem dalszej części tego opracowania.

Rekolekcje parafialne

Formacja chrześcijańska polega na przyjmowaniu wskazań i zasad wiary przez człowieka oraz dostosowywaniu do nich swojego życia. W tym procesie chrześcijanin ma za zadanie realizować powołanie do świętości i doskonałości. Podstawą tej formacji jest Pismo Święte i nauczanie Kościoła oraz życie sakramentalne. Jej celem jest ukształtowanie głębokiej relacji człowieka z Bogiem poprzez jego stosunek do otaczającego świata i ludzi. Natomiast wskaźnikiem rozwoju duchowego człowieka jest wypełnienie przez niego najważniejszego przykazania miłości do Boga i bliźniego. Na formację chrześcijańską składają się więc takie elementy jak wspólnota Kościoła, sakramenty święte, Słowo Boże, modlitwa, zasady wiary, umiejętność przebaczenia, wyrzeczeń i umartwiania się.

W latach 1952–2001 sanktuarium było pod opieką księży salezjanów i to na nich spadł ciężar uformowania wspólnoty parafialnej, co było procesem trudnym i złożonym. W wyniku zmian terytorialnych po II wojnie światowej oraz postanowień konferencji poczdamskiej o przesiedleniach ludności na tzw. Ziemiach Odzyskanych mieszkańcami parafii po 1945 roku zostali osadnicy z różnych stron kraju. Sporą część stanowili tzw. repatrianci z terenów wschodnich II Rzeczypospolitej oraz osadnicy z województw: poznańskiego, pomorskiego, łódzkiego, warszawskiego oraz kieleckiego⁵. Oprócz tej grupy byli też Polacy powracający z ZSRR. Doszło więc tu do naturalnego zderzenia kultur, mentalności i postaw społecznych⁶. Była to społeczność niezintegrowana, w której nie funkcjonowały lokalne tradycje kulturowe. Budowanie parafii, zarówno w wymiarze materialnym, jak i duchowym, należało rozpocząć od podstaw. Służyć temu miały również m. in. rekolekcje parafialne, które są szczególnym czasem

⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2002), 1781.

⁵ Archiwum Prywatne Autora (APA), *Wywiad z G. i J. Łaptosz*, z dnia 27 marca 2014 r.

⁶ Jarosław Wąsowicz, „Posługa duszpasterska salezjanów w Skrzatuszu w latach 1952–1972”, *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 78.

poświęconym odnowie duchowej poprzez modlitwę, spowiedź i konferencje. Obowiązek prowadzenia rekolekcji w parafii nakłada na jej duszpasterzy Kodeks Prawa Kanonicznego: „Proboszczowie zgodnie z zarządzeniem biskupa diecezjalnego powinni w pewnych okresach organizować to przepowiadanie, które nazywa się rekolekcjami”⁷. W parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu rekolekcje odbywają się dwa razy w roku: w czasie Adwentu i Wielkiego Postu.

Rekolekcje adwentowe w parafii skrzatuskiej często były powiązane z uroczystością Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny. Była ona wstępem do rekolekcji, które trwały dwa lub trzy dni. Kapłani przy okazji starali się szerzyć w parafii kult Maryi, wykorzystując różne formy, jak projekcja filmu o Niepokalanym Poczęciu NMP czy deklamacja wierszy przez dzieci do Matki Bożej Niepokalanej⁸. Rekolekcje te miały jednak przeważnie charakter tradycyjny. Konferencje były głoszone podczas Mszy św. zarówno w kościele parafialnym, jak i w świątyniach filialnych, do wszystkich wiernych. Odbywały się także nauki stanowe dla poszczególnych grup.

Szczególony charakter miały rekolekcje adwentowe w roku milenijnym. Były to dwa dni (22–23.12.1966) wypełnione konferencjami, które głoszone rano podczas Mszy św. roratniej i Mszy św. wieczornej, oraz spowiedzią św. Rekolekcje te nazwano „Dniami Skupienia Adwentowego”. Kapłani zachęcali do udziału w naukach oraz przystąpienia do sakramentów św.⁹ Kolejne szczególne rekolekcje adwentowe przeprowadzono w parafii w 1969 roku. 30 listopada rozpoczęto uroczystą Nowennę do Matki Boskiej Niepokalanej, przez kolejne dni, po Mszy św. wieczornej, śpiewano Litanię do Matki Bożej oraz głoszone kazania o Niepokalanej na tle życiorysu św. Jana Bosko¹⁰.

Kapłani zawsze gorąco zachęcali wiernych do gorliwego uczestnictwa w rekolekcjach adwentowych. We wstępie do Mszy św. z III niedzieli Adwentu 13 grudnia 1987 roku, która rozpoczynała rekolekcje, celebrans, zachęcając parafian do godnego udziału w nich, powiedział: „Człowiek wiecznie poszukuje pewności, że idzie właściwą drogą do celu, że nie ulega pozorom. Pyta i szuka odpowiedzi na nurtujące go pytania. I my przychodzimy często do ołtarza z wątpliwościami, niepewnością, czy Chrystus jest tym właściwym celem – czy oglądać się za kimś innym, nowym? Z prostotą i szczerością szukajmy odpowiedzi w Ofierze Mszy św. To Chrystus potwierdził swą naukę śmiercią na krzyżu – nie szukajmy więc lepszych, mocniejszych

⁷ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu (Poznań, 1984), kan. 770.

⁸ Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej (ADKK), *Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1965, Ogłoszenia na II Niedzielę Adwentu, 5 grudnia 1965 r.*

⁹ Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej (ASIP), akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1966, Ogłoszenia na IV Niedzielę Adwentu, 18 grudnia 1966 r.*

¹⁰ ADKK, *Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1969, Ogłoszenia na Niedzielę 30 listopada 1969 r.*

argumentów. I zechciejmy przeprosić Boga za niezdecydowanie, aby owocnie sprawować tę Ofiarę”¹¹.

Bardziej rozbudowany charakter formacyjny miały natomiast rekolekcje w okresie Wielkiego Postu. Trwały one cztery dni i odbywały się osobno w parafii i na filiach. Przed rozpoczęciem rekolekcji odbywało się nabożeństwo przygotowujące wiernych¹². Rekolekcje wielkopostne często trwały łącznie w parafii kilkanaście dni. Spowodowane to było tym, iż osobno organizowano rekolekcje na każdej z czterech filii i w kościele parafialnym. W każdej turze rekolekcji wyodrębniano nauki dla poszczególnych grup. Były więc nauki ogólne, skierowane do wszystkich, oraz nauki dla dzieci, matek, młodzieży i ojców. Podobnie było ze spowiedzią św., wyodrębnione były jej godziny dla każdej grupy¹³. Także i podczas tych rekolekcji wykorzystywano różne formy edukacji religijnej, np. wyświetlano filmy¹⁴.

Duszpasterze napominali i zobowiązywali swoich parafian do uczestnictwa w rekolekcjach wielkopostnych, akcentując ich duchowy wymiar. Podkreślali, że wołanie Chrystusa do nawrócenia w okresie Wielkiego Postu nabiera szczególnego charakteru. Dla wielu ludzi nawrócenie oznacza zerwanie z grzechem, porzucenie drogi zła, zasadniczą odmianę życia. „Dla idących drogą Chrystusa nawrócenie to głębsze przyłgnięcie do Boga, ożywienie swej wiary, ciągłe przechodzenie od myślenia czysto ludzkiego do Bożego, zmniejszenie rozdziału pomiędzy wyznawaną wiarą a życiem codziennym. Bóg cierpliwie czeka na nasze nawrócenie, daje nam jeszcze czas nadziei, że pobudzimy się duchowo”¹⁵. Duchowe przygotowanie do samych rekolekcji w okresie Wielkiego Postu, w porównaniu do rekolekcji adwentowych, było bardziej rozwinięte. W atmosferę rekolekcji wielkopostnych wprowadzano już na kilka tygodni przed ich rozpoczęciem. Polegało to nie tylko na ogłaszaniu terminu i planu rekolekcji, ale też na nakłanianiu parafian do odbycia sakramentu pokuty, godnego przygotowania się do okresu Wielkiego Postu i godnego przeżycia samych rekolekcji, których celem ma być duchowa przemiana¹⁶. Księża podkreślali, że dla wiernych powinny być ważne nie tylko rekolekcje, ale spowiedź św. i Komunia Święta wielkanočna ofiarowane Bogu i Maryi Królowej Polski z prośbą o łaski dla Ojczyzny u progu

¹¹ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1987, Ogłoszenia na III Niedzielę Adwentu, 13 grudnia 1987 r.*

¹² ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1967, Ogłoszenia na I Niedzielę Pasyjną, 12 marca 1967 r.*

¹³ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1973, Ogłoszenia na I Niedzielę Wielkiego Postu, 11 marca 1973 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1975, Ogłoszenia na V Niedzielę Zwykłą, 9 lutego 1975 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1980, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkiego Postu, 9 marca 1980 r.*

¹⁴ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1975, Ogłoszenia na V Niedzielę Zwykłą, 9 lutego 1975 r.*; ADKK, *Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1992–1999.*

¹⁵ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1980, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkiego Postu, 9 marca 1980 r.*

¹⁶ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1980, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkiego Postu, 9 marca 1980 r.*; Archiwum Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu (APS), *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 2006, Ogłoszenia na II Niedzielę Zwykłą, 15 stycznia 2006 r., Ogłoszenia na II Niedzielę Wielkiego Postu, 12 marca 2006 r.*

nowego tysiąclecia¹⁷. Formą duchowego przygotowania do rekolekcji były także próśby kapłanów o modlitwy za księży rekolekjonistów, aby jak najlepiej przeprowadzili swoją misję głoszenia słowa Bożego¹⁸ oraz w intencji o owocne przeżycie rekolekcji¹⁹. Po odbytych rekolekcjach duszpasterze zachęcali wiernych do jak najdłuższego wytrwania w łasce Bożej²⁰. W ramach akcji diecezjalnych lub ogólnopolskich rekolekcje były często organizowane z hasłem przewodnim. W roku 1983 było to „Wychowanie do trzeźwości i abstynencji”²¹.

Na początku lat 90. XX wieku zmianie uległa formuła rekolekcji wielkopostnych dla dzieci i młodzieży²². Po przywróceniu nauczania religii w szkołach zaczęto organizować na ich terenie także i rekolekcje. Dlatego też w parafii skrzatuskiej rekolekcje wielkopostne dla dzieci prowadzone są w szkołach podstawowych w Skrzatuszu i Witankowie. Pierwsze takie rekolekcje odbyły się w 1992 roku. Miały one niezwykle uroczystą formułę, zaczęły się 6 kwietnia w obu szkołach od prób śpiewu i przygotowań do Mszy św., następnie dzieci wraz z nauczycielami uroczyście, ze sztandarami, pomaszerowały do kościołów. Po Mszy św. wrócono do szkół, gdzie odbyły się gry i konkursy wiedzy religijnej, pokazy malarskie, wokalne i recytatorskie²³. Do prowadzenia rekolekcji, zarówno adwentowych, jak i wielkopostnych, zapraszano księży spoza parafii, byli to kapłani diecezjalni i zakonni.

Misje parafialne

Czas intensywnego głoszenia Słowa Bożego to czas Misji św. Mają one na celu budzić i pogłębiać wiarę, z której wypływa proces nawrócenia. Proces ten owocuje zmianą hierarchii wartości. Misje św. mają doprowadzić ludzi do wspólnoty z Bogiem, pogłębić więzi łączące daną wspólnotę wiernych, doprowadzić do wybaczenia krzywd, nauczyć tolerancji wobec bliźnich. Jest to czas pogłębiania wiary i odnowy życia religijnego parafii. Te duchowe ćwiczenia, w trakcie których głosi się wiernym nauki o zasadniczych prawdach wiary i moralności oraz odprawia nabożeństwa, przeprowadzane są co kilka lat w parafii.

¹⁷ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1967, Ogłoszenia na II Niedzielę Wielkiego Postu, 19 luty 1967 r.*

¹⁸ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1982, Ogłoszenia na V Niedzielę Wielkiego Postu, 28 marca 1982 r.*

¹⁹ APS, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 2013, Ogłoszenia na IV Niedzielę Wielkiego Postu, 10 marca 2013 r.*

²⁰ APS, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 2006, Ogłoszenia na IV Niedzielę Wielkiego Postu, 26 marca 2006 r.*

²¹ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1981–1989*, 21.

²² Problematykę związaną z organizacją rekolekcji wielkopostnych regulują przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm.).

²³ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1992–1999*, 5.

W parafii skrzatuskiej ten czas niezwyklej odbudowy życia religijnego wydarzył się sześć razy. Pierwsze Misje św. odbyły się w 1966 roku i przeprowadził je ówczesny proboszcz parafii ks. Michał Winiarz. Były to Misje Tysiąclecia, z okazji obchodów millenium państwa polskiego. Ksiądz M. Winiarz przygotowywał parafian do uroczystości Sacrum Poloniae Millenium w ramach Wielkiej Nowenny zainicjowanej przez kardynała Stefana Wyszyńskiego. Misje odbyły się w maju i głoszone były we wszystkich świątyniach w parafii. Odbyły się wówczas dni krzyżowe wraz z pokutną procesją i Litanią do Wszystkich Świętych w intencji pomyślnych urodzajów i szczęśliwych zbiorów. Zwieńczeniem było postawienie krzyży misyjnych przez mieszkańców na przykościelnych placach w Witankowie, Dobinie, Zawadzie i Skrzatuszu. Wywołało to szereg represji ze strony ówczesnych władz wobec księdza Winiarza, któremu postawiono zarzut „samowoli budowlanej”. Pomimo szykan i represji nabożeństwa misyjne przebiegły zgodnie z przyjętym planem. Ich kulminacyjnym punktem były uroczystości Tysiąclecia Chrztu Polski w Skrzatuszu, którym przewodniczył biskup Wilhelm Pluta. Z tej okazji w parafii zorganizowano chór liczący 120 osób, który wykonał kilka utworów autorstwa ks. M. Winiarza, a wśród nich *Kantatę Skrzatuską*²⁴.

Kolejne Misje św. trwały od 6 do 14 września 1969 roku i zorganizował je również proboszcz parafii ks. Michał Winiarz. Ten czas odnowy duchowej parafii poprzedzony był okresem przygotowań. Duszpasterze parafii zobowiązali wiernych, aby w obie niedziele, podczas których będą prowadzone Misje, nie urządzały zabaw, które byłyby lekceważeniem tego wyjątkowego wydarzenia i równocześnie wielką krzywdą wyrządzoną katolikom²⁵. Kapłani zachęcali parafian do udziału w Misjach św. Rozpoczęły się one od spotkania misjonarzy z zakonu redemptorystów z dziećmi. Księża zobowiązali rodziców, aby dopilnowali dzieci w ich przystąpieniu do spowiedzi św. Duchowni wezwali parafian do wspólnego powitania misjonarzy przed kościołem, aby to pierwsze spotkanie było liczne, szczere i przyczyniło się do powodzenia Misji św. oraz aby wszyscy docenili wielkie chwile życia parafialnego. Kapłani podkreślili przy tym zainteresowanie biskupa Misjami św. w Skrzatuszu i przekazali wiernym jego błogosławieństwo²⁶. Podczas Misji św. księża-misjonarze głosili nauki skierowane do wszystkich parafian oraz do poszczególnych grup. Były osobne nauki dla dzieci, matek, ojców, panien i młodzieńców. Nauki skierowane do wszystkich głoszone każdego dnia trwania Misji podczas Mszy św. porannej i wieczornej. Nauki dla dzieci prowadzono codziennie, ale bez Mszy św., natomiast dla pozostałych grup były pojedyncze – dotyczyło to młodzieży męskiej i żeńskiej oraz po dwie nauki, osobno, dla matek i ojców. Ponadto każda grupa miała wyznaczony dzień spowiedzi św.²⁷ W ostatnie trzy dni Misji odprawiono 40-godzinne nabożeństwo do Najświętszego Serca Pana Jezusa,

²⁴ ASIP, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1966, Ogłoszenia na Niedzielę 15 maja 1966 r.*; Wąsowicz, „Posługa duszpasterska salezjanów w Skrzatuszu w latach 1952–1972”, 87–88; ASIP, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Pisma z 14 maja, 7 lipca, 17 lipca, 16 sierpnia 1966 r.* udostępnione przez IPN w Szczecinie.

²⁵ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1969, Ogłoszenia na Niedzielę 31 sierpnia 1969 r.*

²⁶ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1969, Ogłoszenia na Niedzielę 31 sierpnia 1969 r.*

²⁷ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1969, Ogłoszenia na Niedzielę 31 sierpnia 1969 r.*

które miało być okazją do wyrażenia wdzięczności Bogu. W tych dniach Msza św. wieczorna była z wystawieniem Najświętszego Sakramentu. Misje św. zakończono w niedzielę 14 września odpustem parafialnym Matki Boskiej Bolesnej, który przypadał dokładnie dzień później. Zakończenie Misji połączone było również z uroczystością Podwyższenia Krzyża Świętego, przypadającą właśnie na dzień 14 września. Po niedzielnej sumie cała parafia mogła oddać hołd Krzyżowi św. w uroczystej procesji misyjnej, na dowód wierności Bogu i Ewangelii oraz dać wyraz swojej pobożności²⁸.

Trzecie Misje św. w parafii skrzatuskiej odbyły się w dniach od 9 do 16 maja 1976 roku. Trwały 8 dni i były przeprowadzone we wszystkich kościołach na terenie parafii. Głosili je księża salezjanie z Kutna. Przygotowania duchowe i formacyjne do Misji św. rozpoczęto w parafii trzy miesiące wcześniej. W niedzielę 15 lutego 1976 roku ogłoszono termin Misji oraz zapowiedziano rozpoczęcie od 7 marca, w I niedzielę Wielkiego Postu, 9-tygodniowej nowenny do Ducha Świętego, która przez modlitwy i umartwienia miała przygotować parafię na święte dni Misji²⁹. Nabożeństwo do Ducha Świętego odprawiono w intencji dobrego przygotowania parafian do Misji oraz jak najbardziej licznego ich udziału w tym świętym czasie. Czas przygotowań duchowych połączony był z okresem Wielkiego Postu, a więc czasu umartwiania się i duchowej przemiany. W każdą niedzielę, do rozpoczęcia Misji, kapłani przypominali o nich i napominali wiernych do zmiany swojego postępowania: „Dobrze odprawić Misje, to znaczy dobrze przygotować się do nich. Dlatego już dzisiaj kontrolujmy nasze życie, czy jest ono zgodne z Ewangelią. Powiedz o Misjach twojemu sąsiadowi, którego tu w tej chwili w kościele nie widzisz”³⁰. W czasie Mszy św. kapłani modlili się za wszystkich wiernych w parafii, aby dobrze przygotowali się do Misji przez praktykowanie w życiu codziennym miłości bliźniego i w ten sposób dochodzili do pełnego rozwoju duchowego. Modlili się również za tych parafian, którzy zaniedbali praktyki religijne, aby Bóg w czasie Misji św. wzbudził w nich pragnienie powrotu do gorliwości i pobożności. Ofiarowano również modlitwy do Ducha Świętego o oświecenie umysłów na święte dni Misji³¹. Niedzielne Msze św. rozpoczynano od nowenny do Ducha Świętego w intencji całej parafii, aby godnie przygotowała się na Misje; za ludzi starszych, chorych, opuszczonych, samotnych, aby ich cierpienia wysłużyły łaskę nawrócenia dla grzeszników w parafii; za dzieci, aby swoją niewinnością życia umiały zachęcić starszych do udziału w Misjach parafialnych; za wszystkich, aby uczęszczali chętnie i gorliwie na głoszone przez misjonarzy nauki³².

Radość przeżywana z okazji Świąt Wielkanocnych była kolejną okazją do przygotowań misyjnych. W życzeniach świątecznych księża zwrócili się do parafian

²⁸ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1969, Ogłoszenia na Niedzielę 31 sierpnia 1969 r., Ogłoszenia na Niedzielę 7 września 1969 r.*

²⁹ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na Niedzielę 15 lutego 1976 r.*

³⁰ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na II Niedzielę Wielkiego Postu, 14 marca 1976 r.*

³¹ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkiego Postu, 21 marca 1976 r., Ogłoszenia na IV Niedzielę Wielkiego Postu, 28 marca 1976 r.*

³² ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na V Niedzielę Wielkiego Postu, 4 kwietnia 1976 r.*

słowami: „Życzymy, aby słowa o Chrystusie Zmartwychwstałym w czasie Misji docierały do wszystkich parafian i padały na dobrą glebę, aby misjonarze przez osiem dni Misji codziennie przemawiali do wypełnionych kościołów naszej parafii i aby w sercach nawet obojętnych, zawalonych kamieniami grobowymi, Chrystus na nowo zmartwychwstał”³³.

Na dwa tygodnie przed rozpoczęciem Misji przedstawiono wiernym ich ogólny plan. Każdy dzień poświęcony był modlitwom w różnych intencjach, każdego dnia odbywały się nauki dla poszczególnych grup. W dniu rozpoczęcia Misji modlono się o błogosławieństwo Boże na ten szczególny czas dla parafii. Odbyły się też nauki stanowe dla ojców i matek oraz miało miejsce błogosławieństwo dla niemowląt. Kolejny dzień był dniem modlitw za chorych, kalekich, starców, przeprowadzono nauki dla kawalerów i panien. Trzeciego dnia Misji modlono się za zmarłych w parafii, a po Mszy św. odbyła się procesja z modłami za ich dusze. Tego dnia również trwały nauki stanowe dla kawalerów i panien. Szczególny charakter miał czwarty dzień Misji, który poświęcono połączonym z poranną i wieczorną adoracją modlitwom wynagradzającym za grzechy parafii. Kolejny dzień był dniem odnowy rodzin katolickich. W tej intencji modlono się, odprawiono Mszę św. dla jubilatów ze specjalnym błogosławieństwem oraz odbyła się konferencja stanowa dla małżeństw i odnowiono przysięgi małżeńskie, zaś dzieci modliły się w intencji rodziców. Szóstego dnia Misji nastąpiło pojednanie skłóconych i zwaśnionych, zawierzo Boskiemu Sercu rodziny katolickie. Zakończeniem dnia była misyjna Droga Krzyżowa z przyrzeczeniem wierności Krzyżowi. Przedostatni dzień Misji był poświęcony Matce Bożej. Nastąpiło ofiarowanie Niepokalanemu Sercu Maryi. Modlitwy do Matki Bożej zakończono nabożeństwem maryjnym i procesją. W niedzielę 16 maja, w dniu zakończenia Misji św., po generalnej Komunii Św. i udzieleniu odpustu, wierni z całej parafii, ze wszystkich kościołów filialnych, zgromadzili się w kościele parafialnym w Skrzatuszu na poświęcenie Krzyża misyjnego, procesję i uroczyste zakończenie Misji św. Każdego dnia Misji odbywały się także nauki dla dzieci i nauki ogólne skierowane do wszystkich wiernych. Każdego dnia była okazja do spowiedzi św. Wyznaczono również dni na spowiedź generalną: środa (12.05.) dla mieszkańców Różewa, Witankowa i Zawady oraz czwartek (13.05.) dla mieszkańców Skrzatusza i Dobina³⁴.

W trzecią Niedzielę Wielkanocną, na tydzień przed rozpoczęciem Misji św., w modlitwie powszechnej modlono się w intencji misjonarzy, aby z wielką wytrwałością przekazywali słowo Boże, za rodziny katolickie, aby szczerze odnowili przysięgę małżeńską, za skłóconych ludzi i rodziny, aby pojednały się z Bogiem i bliźnimi, za pijących, palących, awanturników, aby dokonali refleksji nad swoim postępowaniem, za wszystkich parafian, aby czas Misji był dla nich prawdziwym spotkaniem z Bogiem³⁵.

³³ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na Niedzielę Zmartwychwstania Pańskiego, 18 kwietnia 1976 r.*

³⁴ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na II Niedzielę Wielkanocy, 25 kwietnia 1976 r., Ogłoszenia na IV Niedzielę Wielkanocy, 9 maja 1976 r.*

³⁵ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkanocy, 2 maja 1976 r.*

Misje parafialne rozpoczęły się w czwartą Niedzielę Wielkanocy. Ksiądz proboszcz uroczyście przywitał misjonarza przed kościołem, podając mu wodę święconą i pacyfikał do ucałowania³⁶. Tak dogłębne przygotowanie parafian do świętego czasu odnowy zaowocowało ich licznym udziałem w Misjach św., na mszach św., naukach i nabożeństwach gromadziła się niemalże cała parafia. Tylko nieliczni nie skorzystali z czasu nawiedzenia Bożego i nie przystąpili do sakramentu pokuty. Gorliwość parafian została doceniona przez księży misjonarzy. Duszpasterze parafii po zakończeniu Misji złożyli serdeczne podziękowania wszystkim, którzy pomagali w jakikolwiek sposób w przygotowaniach do nich³⁷.

Kolejne Misje św. w parafii skrzatuskiej odbyły się od 4 do 11 września 1988 roku i były połączone z przygotowaniem do koronacji figury Matki Bożej Bolesnej. Pierwsze informacje o Misjach parafianie uzyskali w okresie Wielkiego Postu. W III niedzielę Wielkiego Postu duszpasterze przekazali wiernym, że nie będzie rekolekcji wielkopostnych ze względu na wrześniowe Misje św., które mają na celu przygotowanie parafii do uroczystości koronacyjnych³⁸. Przygotowania duchowe i formacyjne do Misji zaczęły się na kilka tygodni przed ich rozpoczęciem. W czasie niedzielnych Mszy św. kapłani modlili się w intencji parafian, aby czas Misji był dla nich okazją do pojednania się z Bogiem i bliźnimi³⁹. Kapłani przypominali, że celem Misji, które przeprowadzane są w parafiach co kilkanaście lat, jest ożywienie wiary. Jednocześnie duszpasterze prosili, mając na uwadze ich termin, aby wierni odpowiednio zorganizowali prace polowe, tak by nie kolidowały one z nabożeństwami w tygodniu tego szczególnego czasu. Zachęcano do modlitwy o dobre przeżycie i autentyczne nawrócenie dla całej parafii. W dwie ostatnie niedziele poprzedzające Misje księża wygłosili homilie poświęcone godnemu przygotowaniu wiernych do tego wydarzenia⁴⁰.

Misje św. w parafii w 1988 roku prowadzili również księża salezjanie (ks. Jerzy Gasik z Płocka, ks. Henryk Kulaszewicz z Łodzi, ks. Bernard Kaliński)⁴¹. Rozpoczęły się one w XXIII niedzielę zwykłą. W czasie Mszy św. rozpoczynającej Misje modlono się za księży misjonarzy, aby łaską Ducha Świętego przekazywali prawdy Boże, a także za parafian, aby to słowo Boże usłyszeli i odpowiedzieli na nie zmianą postawy

³⁶ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na IV Niedzielę Wielkanocy, 9 maja 1976 r.*

³⁷ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na VI Niedzielę Wielkanocy, 23 maja 1976 r.*

³⁸ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkiego Postu, 6 marca 1988 r.*

³⁹ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na XXI Niedzielę Zwykłą, 21 sierpnia 1988 r., Ogłoszenia na XXII Niedzielę Zwykłą, 28 sierpnia 1988 r.*

⁴⁰ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na XXI Niedzielę Zwykłą, 21 sierpnia 1988 r., Ogłoszenia na XXII Niedzielę Zwykłą, 28 sierpnia 1988 r.*

⁴¹ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na XXI Niedzielę Zwykłą, 21 sierpnia 1988 r.*

i odejściem od grzechu⁴². W trakcie Misji św. w parafii głoszone codziennie nauki skierowane do ogółu wiernych oraz nauki stanowe dla rodziców, młodzieży i dzieci⁴³.

Jednocześnie księża zachęcali wiernych do udziału w Misjach, przypominając, że obowiązkiem jest pełne uczestnictwo w nich wraz z pojednaniem się z Bogiem i bliźniemi⁴⁴. W dniu zakończenia Misji na placu przy kościele parafialnym został umieszczony Krzyż Misyjny. Podczas Mszy św. kończącej Misje kapłani nawiązywali do symbolu Krzyża: „Gromadzimy się dziś na Eucharystii w imię Jezusa Chrystusa, który uczy nas brać na swoje ramiona Krzyż. Każda Msza św. przypomina nam o śmierci Jezusa na krzyżu, ale także i to, że z tą śmiercią łączy się Jego zmartwychwstanie. Kończąc w dniu dzisiejszym Misje św., pamiętajmy, że zmartwychwstaliśmy z grzechu i zła do życia w Chrystusie”⁴⁵. Modlono się także za księży misjonarzy w podziękowaniu za trud włożony w nawracanie i odnowę duchową parafii, a ich misyjne dzieło polecono opiece Matce Bożej Skrzatuskiej⁴⁶.

Przedostatnie Misje św. w Skrzatuszu odbyły się w dniach od 25 kwietnia do 3 maja 1998 roku i miały na celu przygotowanie parafii do 10-lecia koronacji Matki Bożej Bolesnej oraz 2000 Roku Chrześcijaństwa. Misje rozpoczęły się w sobotę, 25 kwietnia, naukami dla młodzieży w Dobinie, Wiesiołce i Witankowie. Pierwszy dzień Misji zakończył uroczysty apel maryjny w Skrzatuszu. W ciągu następnych dni trwały nauki i nabożeństwa, przy czym każdy dzień poświęcony był innej grupie. W niedzielę, 26 kwietnia, odbywały się głównie nauki dla młodzieży we wszystkich kościołach w parafii, zakończone, podobnie jak dzień wcześniej, apelem maryjnym w Skrzatuszu. W kościele parafialnym odbyło się ponadto nabożeństwo eucharystyczne oddające parafię Sercu Pana Jezusa i Matce Bożej Bolesnej. Następny dzień poświęcony był naukom dla rodziców, kolejny (wtorek 28 kwietnia) naukom dla dzieci. Głównie był to jednak dzień poświęcony chorym. W kolejne dni trwały nabożeństwa i nauki dla dzieci, młodzieży, rodziców, odbywały się nabożeństwa przebłagalne, apele, w przedostatni dzień Misji św. nastąpiło uroczyste postawienie Krzyża Misyjnego w Zawadzie i odnowiono przyrzeczenia małżeńskie. 3 maja na zakończenie Misji parafialnych uroczystie odnowiono przyrzeczenia chrzcielne⁴⁷.

Ostatnie Misje św. odbyły się w parafii skrzatuskiej w dniach 21–28 października 2006 roku. Głosili je kapłani ze zgromadzenia księży jezuitów. W czasie tych Misji obecny był w parafii obraz Miłosierdzia Bożego wędrujący po Polsce, dlatego też nazwano je Misjami Miłosierdzia Bożego. Rozpoczęły się one 21 października uroczystym powitaniem Obrazu przy Figurze Pielgrzymów, który następnie w procesji

⁴² ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na XXIII Niedzielę Zwykłą, 4 września 1988 r.*

⁴³ ADKK, *Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1981–1989, 77.*

⁴⁴ ADKK, *Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1981–1989, 77.*

⁴⁵ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na XXIV Niedzielę Zwykłą, 11 września 1988 r.*

⁴⁶ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1988, Ogłoszenia na XXIV Niedzielę Zwykłą, 11 września 1988 r.*

⁴⁷ ASIP, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Rozkład Misji parafialnych w Skrzatuszu 25.04–3.05.1998 r.*

z udziałem księży z dekanatu, parafian, straży i orkiestry, przy biciu dzwonów wprowadzony został do kościoła parafialnego. Kapłani zachęcali wiernych do gorliwego udziału w Misjach św., prosili o udekorowanie domów oraz wywieszanie flag na trasie przejazdu Obrazu. Szczególnie zachęcano do udziału w Misjach wszystkich parafian ze Skrzatusza, zwłaszcza na powitanie i pożegnanie Obrazu⁴⁸.

Walka z nałogami

Jedną z głównych wad Polaków jest nadmierne spożywanie alkoholu. Kardynał Stefan Wyszyński w Ślubach Jasnogórskich, przygotowanych na millenium chrztu Polski w 1966 roku, nazwał nadużywanie alkoholu wadą narodową i zmobilizował Polaków w tekście ślubów do wypowiedzenia walki temu nałogowi. Nie byli wolni od niego mieszkańcy parafii Skrzatusz. Duszpasterze, widząc, jak nadmierne spożywanie alkoholu przez parafian niszczy rodziny, doprowadza je do rozbitcia, osłabia praktyki religijne, niszczy życie duchowe, demoralizuje dzieci i młodzież, daje zgorzenie w środowisku i psuje obyczaje, podejmowali różne działania mające na celu napiętnowanie zła i pomoc w kształtowaniu życia w abstynencji.

Kapłani zauważali, że nadużywanie alkoholu miało często miejsce podczas spotkań i uroczystości rodzinnych. Dlatego kiedy w parafii zbliżała się uroczystość I Komunii św. lub jej pierwsza rocznica, podczas formacji rodziców do tego wydarzenia nakłaniali do powstrzymywania się lub ograniczenia spożywania alkoholu z tej okazji. W ogłoszeniach parafialnych podejmowali ten temat na tydzień przed uroczystością i w dniu uroczystości, aby całe rodziny zachęcić do świętowania w abstynencji. Powoływali się także na autorytet biskupa ordynariusza⁴⁹.

Szczególną okazją do walki z nałogiem pijaństwa był czas Wielkiego Postu. Przygotowując parafian do tego okresu, duszpasterze zobowiązywali ich do zachowania pełnej abstynencji w Środę Popielcową i Wielki Piątek oraz zachęcali do podjęcia postanowienia wstrzymywania od picia alkoholu w całym okresie Wielkiego Postu⁵⁰. Od Środy Popielcowej przez pierwszy tydzień tego czasu trwały modlitwy o trzeźwość narodu w łączności z całym Kościołem w Polsce. „Abstynencja i trzeźwość jako wyraz ożywionego życia we wspólnocie parafialnej” to w 1979 roku temat XII Tygodnia Modlitw o Trzeźwość Narodu. Z tej okazji kapłani skrzatuscy w czasie niedzielnej Mszy św. wygłosili kazanie o abstynencji we wszystkich kościołach w parafii⁵¹. Przed nadmiernym spożywaniem alkoholu przestrzegali parafian podczas karnawału,

⁴⁸ APS, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 2006, Ogłoszenia na II Niedzielę Zwykłą, 15 stycznia 2006 r., Ogłoszenia na XXVII Niedzielę Zwykłą, 8 października 2006 r., Ogłoszenia na XXVIII Niedzielę Zwykłą, 15 października 2006 r.*

⁴⁹ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1964, Ogłoszenia na Niedzielę, 31 maja 1964 r.; ADKK, Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1965, Ogłoszenia na Niedzielę, 6 czerwca 1965 r.; ADKK, Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1983, Ogłoszenia na VII Niedzielę Wielkanocną, 15 maja 1983 r.; ADKK, Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1987, Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkanocną, 3 maja 1987 r.*

⁵⁰ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1953, Ogłoszenia na Niedzielę 15 lutego 1953 r.*

⁵¹ ASIP, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1979, Ogłoszenia na VIII Niedzielę Zwykłą, 25 luty 1979 r.*

natomiast przed jego końcem przypominali o zbliżającym się okresie Wielkiego Postu i zachęcali do podejmowania postanowień abstynencji na ten czas: „Chyba każdy człowiek zdaje sobie sprawę z tragedii alkoholizmu. Jako protest przeciwko grzechom pijaństwa wstrzymajmy się od wódki i alkoholu pod wszelkimi postaciami na czas Wielkiego Postu. Chyba nie zobaczymy pijanych na drogach naszej parafii w czasie Wielkiego Postu. Będzie to przygotowanie do dalszej wytrwałej pracy, by polski naród nie był narodem zniszczonym i zdeprawowanym”⁵². W ogłoszeniach duszpasterskich podczas Wielkiego Postu kapłani zwracali uwagę nie tylko na problem alkoholizmu, ale też na szerzący się szczególnie wśród młodych ludzi nałóg palenia papierosów. Duchowni nakłaniali do zaprzestania palenia, gdyż nałóg ten niszczy ich zdrowie i psuje charakter⁵³.

W I Niedzielę Wielkiego Postu we wstępie do Mszy św. kapłani, nawiązując do tematu trzeźwości i walki z nałogiem pijaństwa, cytowali tekst Ślubów Jasnogórskich: „Zwycięska Pani Jasnogórska! Przyrzekamy wypowiedzieć walkę pijaństwu”⁵⁴. Natomiast w modlitwie wiernych modlili się w następujących intencjach: za rodziny zniszczone pijaństwem, aby otrzymały łaskę wyjścia z tej tragicznej sytuacji, za dzieci cierpiące z powodu alkoholizmu rodziców, za młodych, aby nie ulegali nałogowi picia, za wszystkich parafian, aby prowadzili życie w trzeźwości⁵⁵.

W każdą niedzielę Wielkiego Postu odprawiano Gorzkie Żale jako nabożeństwo ekspiacyjne za grzechy nietrzeźwości i alkoholizmu w parafii i głoszone kazania pasyjne. Po tym nabożeństwie w sanktuarium grupy Anonimowych Alkoholików odprawiły nabożeństwa pokutne⁵⁶.

Problemowi alkoholizmu poświęcone były także rekolekcje parafialne w okresie Wielkanocy w 1983 roku przeprowadzone w ramach ogólnodiecezjalnej akcji pod hasłem: „Wychowanie do trzeźwości i abstynencji”. Przygotowania do tych rekolekcji trwały kilka miesięcy. Podczas niedzielnych mszy św. kapłani przypominali o zbliżających się rekolekcjach wychowujących do trzeźwości i abstynencji, zachęcali parafian do modlitwy w tej intencji i prosili wiernych o takie zorganizowanie czasu, aby móc uczestniczyć w tych ćwiczeniach duchowych. Rekolekcje przeprowadziła grupa 5 misjonarzy ze Zgromadzenia Ojców Redemptorystów. Po zakończonych rekolekcjach wychowujących do trzeźwości kapłani w ogłoszeniach duszpasterskich poinformowali, że 312 osób podjęło zobowiązania powstrzymywania się od spożywania

⁵² ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1967, Ogłoszenia na Niedzielę 5 lutego 1967 r.*

⁵³ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1968, Ogłoszenia na Niedzielę 25 luty 1968 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1986, Ogłoszenia na I Niedzielę Wielkiego Postu, 16 luty 1986 r.*

⁵⁴ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1982, Ogłoszenia na I Niedzielę Wielkiego Postu, 28 lutego 1982 r.*

⁵⁵ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1982, Ogłoszenia na I Niedzielę Wielkiego Postu, 28 lutego 1982 r.*

⁵⁶ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1970, Ogłoszenia na I Niedzielę Wielkiego Postu, 15 luty 1970 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1986, Ogłoszenia na I Niedzielę Wielkiego Postu, 16 luty 1986 r.*

napojów alkoholowych i palenia papierosów, co zostało potwierdzone ich wpisami do „Parafialnej księgi trzeźwości” założonej na tę okoliczność⁵⁷.

Spożycie alkoholu nasilało się szczególnie w okresie wakacyjnym i urlopowym. W tym czasie organizowano w świetlicy wiejskiej w Skrzatuszu zabawy, podczas których parafianie i przybywający goście, w tym także ludzie młodzi, pod wpływem alkoholu zachowywali się demoralizująco i dopuszczali się aktów wandalizmu. Księża, mieszkając naprzeciw sali wiejskiej, byli często świadkami niemoralnego zachowania uczestników zabaw. Dlatego w niedziele podczas kazań i w ogłoszeniach duszpasterskich kapłani piętnowali takie gorszące postawy. We wrześniu 1967 roku ks. Michał Winiarz po jednej z takich zabaw ogłosił w parafii nabożeństwo ekspiacyjne i powiedział, że jako protest „za orgie w czasie zabaw” nie przyjmie żadnych życzeń z okazji imienin, tego dnia również nie był odslaniany ołtarz Matki Bożej⁵⁸.

Szczególnym krzewicielem w parafii życia w trzeźwości i piętnowania nadużywania alkoholu, które prowadzi do niszczenia osobowości człowieka oraz wielu tragedii rodzinnych, małżeńskich, zawodowych i społecznych, był właśnie ks. Michał Winiarz. W swoich kazaniach potępiał mocno nadużywanie alkoholu i niemoralne zachowania na sobotnich zabawach. Według relacji parafian po wspomnianym wyżej gorszącym wydarzeniu we wrześniu 1967 roku ksiądz Winiarz w akcie przebłagalno-pokutnym modlił się, leżąc krzyżem kilka godzin na posadzce kościoła⁵⁹. W archiwum prywatnym pozostawił wiele tomów pomocy do kazań, które głosił z wielką pasją. Wśród tego zbioru jeden tom poświęcony był pijaństwu. Zebrane są w nim artykuły i notatki z prasy, które ukazują wielką tragedię ludzi zatopionych w alkoholizmie. Można tam znaleźć następujące przykłady:

„W Zielonej Górze wywróciła się ciężarówka z wódką. Byli tacy, co pili z ryszotoku, kładąc się na ziemi. („Gazeta Ludowa”, maj 1946).”⁶⁰

„Okrutny koniec artysty. 3 lutego 1959 roku zmarł pod Warszawą w Milanówku S. Gruszczyński, największy polski śpiewak XX w. W późniejszych latach zaczął się w nim rozwijać tragiczny nałóg pijaństwa. Mieszkał w rodzaju jakiejś szopy, do której trzeba było się włamać. Wielkiego śpiewaka znaleziono martwego na podłodze. Ziąb był taki, że woda zamarzała w miednicy. W szafce znaleziono 16 orderów, którymi był dekorowany w kraju i za granicą. By go pochować, musiano mu kupić ubranie. Zgon S. Gruszczyńskiego jest jeszcze

⁵⁷ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1983, Ogłoszenia na Poniedziałek w Oktawie Wielkanocy, 4 kwietnia 1983 r., Ogłoszenia na III Niedzielę Wielkanocną, 17 kwietnia 1983 r.*; APS, *Parafialna Księga Trzeźwości, Skrzatusz 1983 r.*

⁵⁸ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1967, Ogłoszenia na Niedzielę 23 września 1967 r.*; APA, *Wywiad z J. Heleniak*, z dnia 27 marca 2014 r.; APA, *Wywiad z G. i J. Łaptosz*, z dnia 27 marca 2014 r.

⁵⁹ APA, *Wywiad z G. i J. Łaptosz*.

⁶⁰ ASIP, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Notatki osobiste ks. Michała Winiarza*, t. Pijaństwo, 3.

jednym alarmującym dowodem psychicznego schorzenia naszego społeczeństwa. („Świat”, nr 7).”⁶¹

„Profesor angielski Lesly po powrocie z Polski oświadczył, że w Polsce w ciągu 7 dni widział więcej pijanych niż w Anglii w ciągu 7 lat.”⁶²

Artykuły te pochodzą z różnych czasopism polskich z okresu 1946–1966. Znaleźć też można w nich statystyki spożywania alkoholu w Polsce, statystyki przestępstw popełnianych pod wpływem alkoholu, a nawet przykłady filmów propagujących pijaństwo: „Kapelusz Pana Anatola”, „Kalosze szczęścia”, „Popiół i diament”, „Pigułki dla pani Aurelii”, „Pożegnanie”, „Matysiakowie”, „Jadą goście”, „I ty zostaniesz Indianinem!”⁶³.

W przygotowaniach do odpustu parafialnego kapłani w ogłoszeniach duszpasterskich zwracali się prośbą do organizatorów zabaw, aby ich nie urządzali w czasie dni odpustowych. W latach pięćdziesiątych w ogłoszeniach przed odpustem parafialnych ks. Malejczyk przypominał o rozporządzeniu dotyczącym zakazu sprzedaży alkoholu w odległości 200 m od kościoła i wzywał parafian do jego respektowania⁶⁴. Motywowano to tym, że organizowanie zabaw w czasie odpustu jest lekceważeniem święta parafialnego i zgorzeniem dla przybywających pielgrzymów⁶⁵.

Duszpasterze, widząc rosnące spożywanie alkoholu wśród osób nieletnich w parafii, napominali ich rodziców, aby kontrolowali swoje dzieci w oparciu o swój autorytet rodzicielski. Przypominali przy tej okazji V przykazanie Boże i podkreślali, że takie zachowanie ludzi młodych jest jego łamaniem⁶⁶. Kapłani zauważyli także, że miejscem spotkań młodzieży jest teren przy kapliczce w Skrzatuszu. Dawniej było to miejsce, w którym witano pielgrzymki przybywające na odpust Matki Bożej Skrzatuskiej, a aktualnie gromadzą się tam dziewczęta i chłopcy na spożywanie alkoholu⁶⁷.

Od 1984 roku sierpień, ze względu na przypadające w nim uroczystości maryjne, został przez Episkopat Polski ustanowiony miesiącem trzeźwości. Z tej okazji w końcu lipca lub na początku sierpnia czytane były każdego roku listy biskupów do wiernych wzywające do abstynencji. Także duszpasterze skrzatuscy w ogłoszeniach duszpasterskich napominali i zobowiązywali parafian do powstrzymywania się od

⁶¹ ASIP, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Notatki osobiste ks. Michała Winiarza*, t. Pijaństwo, 7.

⁶² ASIP, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Notatki osobiste ks. Michała Winiarza*, t. Pijaństwo, 4.

⁶³ ASIP, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Notatki osobiste ks. Michała Winiarza*, t. Pijaństwo, 3.

⁶⁴ ADKK, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1957, Ogłoszenia na IX Niedzielę po Zielonych Świątkach, 11 sierpnia 1957 r.*

⁶⁵ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1969, Ogłoszenia na Niedzielę, 10 sierpnia 1969 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1970, Ogłoszenia na Niedzielę, 2 sierpnia 1970 r., Ogłoszenia na Niedzielę, 9 sierpnia 1970 r., Ogłoszenia na Niedzielę, 30 września 1970 r.*

⁶⁶ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1975, Ogłoszenia na XIV Niedzielę Zwykłą, 6 lipca 1975 r.*

⁶⁷ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1976, Ogłoszenia na XIV Niedzielę Zwykłą, 4 lipca 1976 r.*

alkoholu i zachowania bezwzględnej abstynencji, aby tym samym dali świadectwo, że są prawdziwymi katolikami⁶⁸.

Zakończenie

Prawdziwe wychowanie zdąza do kształtowania osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie do dobra społeczności, których młody człowiek jest członkiem i w których obowiązkach, gdy dorośnie, będzie brał udział. Wszyscy chrześcijanie nazywają się dziećmi Bożymi i są nimi, mają prawo do wychowania chrześcijańskiego. Wychowanie to zdąza nie tylko do pełnego rozwoju osoby ludzkiej, lecz ma na względzie przede wszystkim to, aby ochrzczeni, wprowadzani stopniowo w tajemnicę zbawienia, stawali się z każdym dniem coraz bardziej świadomi otrzymanego daru wiary⁶⁹. „Niechaj uczą się chwalić Boga Ojca w duchu i prawdzie, zwłaszcza w kulcie liturgicznym, niechaj stają się ludźmi doskonałymi na miarę wieku pełności Chrystusowej. Ponadto świadomi swego powołania niech dają świadectwo nadziei, która w nich jest, jak też pomagają w chrześcijańskim kształtowaniu świata, dzięki któremu wartości naturalne włączone do pełnego rozumienia człowieka odkupionego przez Chrystusa przyczynią się do dobra całej społeczności”⁷⁰. Powyższe cele osiągnąć można poprzez nieustanne kształtowanie postaw chrześcijańskich, szczególnie w wymiarze wiary, służby, odwagi i patriotyzmu. W swojej pracy duszpasterskiej kapłani skrzatuscy wiele uwagi i wysiłku wkładali w formowanie postaw chrześcijańskich wśród wiernych. Pracujący w parafii księża starali się, poprzez różne formy duszpasterstwa, pogłębiać wiarę i formować poczucie przynależności do jednej wspólnoty i jednocześnie kształtować poczucie odpowiedzialności za nią, a tym samym uczyli postaw miłosierdzia. Owoce tej pracy widoczne są we wpisach do „Ksiąg prośb i podziękowań” prowadzonych w sanktuarium skrzatuskim, a także w licznych świadectwach wiernych, które znajdują się w archiwum sanktuaryjnym.

Bibliografia

- Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, *Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1981–1989*.
 Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, *Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, Kronika Domu Salezjańskiego i Parafii w Skrzatuszu 1992–1999*.
 Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, *Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, Księgi ogłoszeń duszpasterskich za lata: 1953, 1957, 1964–1965, 1967–1970, 1973, 1975–1976, 1980, 1982–1983, 1986–1990, 1997, 2000*.

⁶⁸ ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1989, Ogłoszenia na XVIII Niedzielę Zwykłą – Święto Przemienienia Pańskiego, 6 sierpnia 1989 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1990, Ogłoszenia na XVIII Niedzielę Zwykłą, 5 sierpnia 1990 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 1997, Ogłoszenia na XIX Niedzielę Zwykłą, 10 sierpnia 1997 r.*; ADKK, *Księga ogłoszeń duszpasterskich za rok 2000, Ogłoszenia na XVII Niedzielę Zwykłą, 30 lipca 2000 r.*

⁶⁹ Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum Educationis”*, nr 1, 2.

⁷⁰ Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum Educationis”*, nr 2.

- Archiwum Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Księgi ogłoszeń duszpasterskich za lata 2006, 2013*.
- Archiwum Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, *Parafialna Księga Trzeźwości, Skrzatusz 1983 r.*
- Archiwum Prywatne Autora, *Wywiad z J. Heleniak*, z dnia 27 marca 2014 r.
- Archiwum Prywatne Autora, *Wywiad z G. i J. Łaptosz*, z dnia 27 marca 2014 r.
- Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Notatki osobiste ks. Michała Winiarza*, t. Pijaństwo.
- Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Pisma z 14 maja, 7 lipca, 17 lipca, 16 sierpnia 1966 r.* udostępnione przez IPN w Szczecinie.
- Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Korespondencja, dokumenty różne, Rozkład Misji parafialnych w Skrzatuszu 25.04–3.05.1998 r.*
- Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, akta bez sygnatury, t. Skrzatusz, *Księgi ogłoszeń duszpasterskich za lata: 1966, 1979*.
- Dylus, Aniela, Łydka Władysław. „Miłosierdzie”. W: *Słownik teologiczny*, red. Andrzej Zuberbier, (288–292). Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, 1998.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2002.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu. Poznań, 1984.
- Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum Educationis”*.
- Wąsowicz, Jarosław. „Posługa duszpasterska salezjanów w Skrzatuszu w latach 1952–1972”. *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 75–89.

Streszczenie

Artykuł jest poświęcony działalności duszpasterskiej w wymiarze parafialnym w sanktuarium w Skrzatuszu, której celem jest krzewienie Bożego miłosierdzia. Stanowi on próbę syntezy i jednocześnie analizy owej działalności. Bazą do tego zostały wybrane przez autora, spośród szerokiego wachlarza działań, trzy dziedziny formacji duszpasterskich, tj. rekolekcje parafialne, misje parafialne oraz walka kapłanów z nałogami parafian, w tym w szczególności z alkoholizmem i pijaństwem.

Słowa kluczowe: Skrzatusz, duszpasterstwo parafialne, miłosierdzie, sanktuarium

Abstract

MERCY OF GOD IN THE PASTORAL MINISTRY IN THE SKRZATUSZ PARISH

The purpose of the article is to show a pastoral activity in the Skrzatusz parish which aim is to spread God's mercy. It provides both an effort of synthesis and analysis of such an activity. The author presents three fields of studies taken out of the array of pastoral formation activities such as parish retreats, missions and priests' struggles against parishioners' addictions including in particular alcoholism and drunkenness.

Keywords: Skrzatusz, pastoral ministry, mercy, sanctuary